

Original Research Article

Investigation and evaluation of the livability level in rural areas: A case study of the villages in the central part of Faryab County

Bahram Imani ^{1*}, Arastoo Yari ², Feresheh Pakbaz Behbodi³

¹ Assistant professor of Geography and Rural Planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

² Associate Professor of Geography and Rural Planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

³ MA student of Geography and Rural Planning, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

10.22034/GRD.2022.13069.1342.

Received:

February 24, 2022

Accepted:

March 25, 2022

Keywords:

Cronbach's alpha,
Sustainable rural
development, Livability,
Faryab County, Cochran's
formula

Abstract

In the past few decades, the focus of attention on cities and the negligence of rural settlements have reduced the quality of life and livability in rural areas. Therefore, it is very important to pay attention to the livability of villages, which includes the basis of rural sustainability. The current research was conducted with the aim of investigating and evaluating the livability of rural areas. This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in terms of data analysis. The statistical population is 18 villages in the central part of Faryab County with 1170 households. The size of the studied sample was estimated to be 289 people based on Cochran's formula. The distribution of the number of the sample at the level of the studied villages is stratified and based on the number of the households there. In order to analyze the issue in the social dimension, six indicators were used in the form of 33 indicators, in the economic dimension, five indicators were used in 23 items, and, in the environmental dimension, three indicators were used in 10 items. The validity of the questionnaire was confirmed by a panel of experienced experts. The reliability coefficient of the total viability was calculated based on Cronbach's alpha of 0.87. The findings based on a one-sample t-test indicate that the livability of the villages is at a weak level, and, in all the dimensions, the average livability is lower than the normal level. On the other hand, the results of the Kupras technique showed that 12 of the 18 villages studied are in medium and poor conditions in terms of livability indicators.

Extended Abstract

1. Introduction

Over the past few decades, the focus of attention on cities and the neglecting of rural settlements have reduced the quality of life and livability in rural areas. Therefore, it is very important to pay attention to the livability of villages, which forms the basis of rural sustainability. Livability can determine the distribution of facilities and services in terms of different economic, social and physical indicators in different regions. It shows the situation of different geographical areas in a comparative manner, categorizes them in terms of facilities and bottlenecks, and prioritizes them. The current research is to investigate the level of livability and its reasons, especially in the villages of Faryab County from the economic, social and environmental points of view. The purpose is to find

* **Corresponding Author:** Bahram Imani

Address: Geography and Rural Planning, University of
Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran

Email: Bahram_imani60@yahoo.com

out the major and main causes of reduced or increased level of livability in the villages and to use the results obtained from this research. The authorities should make the necessary efforts to obtain the biological satisfaction of the rural residents of this city.

2. Research Methodology

In terms of purpose, this research is considered as an applied type. The approach is quantitative, and it is descriptive-analytical in terms of nature and method. The statistical population of the research was 18 villages in the central part of Faryab County, which were randomly selected. The sample size was estimated to be 289 people based on Cochran's formula. The distribution of the samples in the villages was proportional to the number of the households. The sample selection method in each village was random and systematic. In the social dimension, six indicators were used in 33 items, in the economic dimension, five indicators were used in 23 items, and, in the environmental dimension, three indicators were used in 10 items. The tool used to obtain the data was a questionnaire designed with closed questions on a five-point Likert scale. The face validity of the questionnaire was confirmed based on the opinions of experts and experienced professors. The reliability of the questionnaire questions was calculated based on Cronbach's alpha of 0.87. It shows that the questionnaire questions had the ability to measure the research indices. In order to analyze the data, the SPSS software was used. To check the normality of the variables, the Kolmogorov-Smirnov statistical test was used. To check the views of the villagers about livability, the one-sample t-test was used. Finally, to stratify the villages in terms of livability, the COPRAS decision-making technique was used.

3. Results and discussion

The results of the research related to the indicators show that the studied variables in the villages of the central part of Faryab County have an average and declining status. According to the Kolmogorov-Smirnov test, the distribution of all the research variables is normal. The results of the one-sample t-test show that the livability in the study area is not satisfactory. This is according to the household heads who responded to the distributed questionnaires. Among the studied dimensions, the environmental dimension is in the worst situation. Based on the findings of Pearson's correlation test, the correlations among the variables are positive. Considering the weighting of the studied indicators based on Shannon entropy, the highest weight belongs to the indicators of the quality of public transportation and cargo vehicles, and the lowest weight is for the indicators of having a suitable job and the quality of roads and streets. After forming the data matrix and giving a weight to each item, five negative and incompatible items and 61 positive and compatible items were identified among 66 items of viability indicators. In the leveling of villages, among the 18 villages in the central part of Faryab, the village of Talmbeh Kahor Daraz was at the highest level, and Chah Ni Sargrich and Kahorabadi were at the lowest level. Economic factors such as infrastructure facilities and services, transportation, employment and income had major impacts on the livability of the villages.

4. Conclusion

The assessment and review of livability is considered an efficient tool for economic, social and environmental improvement in order to achieve sustainable development. Considering the importance of the topic, the present study was conducted with the aim of investigating the livability of the villages in the central part of Faryab County, which is part of Kerman Province. The results of the research, based on the one-sample t-test show that the variables of livability in social, economic and environmental dimensions are not favorable. Based on the findings, the variable of environmental factors was in the lowest rank and average from the point of view of the villagers. This is because the lack of safe drinking water and improper collection and burial of waste materials have added to the environmental pollution. The main reason for the lack of proper livability in the villages is the economic dimension of income and employment; a large number of villagers have no access to a suitable job. According to the results, the solutions to improve the livability of the villages in the central part of Faryab are the use of new construction technology and resistant materials to improve the rural houses, increase of employment by using local labor force in agricultural conversion industries, reduction of the financial limit of public transportation for its development, and reduction of the use of private cars in order to preserve the environment of the villages, use of new technologies to create a sense of belonging to the village and creation of suitable infrastructure for a suitable life for the villagers, and improvement of access roads to the village to return part of the population to the village.

مقاله پژوهشی

بررسی و ارزیابی میزان زیست‌پذیری در مناطق روستایی مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان فاریاب

بهرام ایمانی^{۱*}، ارسطو یاری حصار^۲، فرشته پاکباز بهبودی^۳

^۱ دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و روستایی- دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

^۲ دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و روستایی- دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی- دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

10.22034/GRD.2022.13069.1342

چکیده

در چند دهه گذشته در کانون توجه بودن شهرها و پی‌توجهی به سکونتگاه‌های روستایی باعث کاهش کیفیت زندگی و زیست‌پذیری در نقاط روستایی گردیده است. بنابراین توجه به زیست‌پذیری روستاها که اساس پایداری روستایی را شامل می‌شود دارای اهمیت زیادی است. پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی میزان زیست‌پذیری مناطق روستایی انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری ۱۸ روستای بخش مرکزی شهرستان فاریاب با ۱۱۷۰ خانوار می‌باشد. حجم نمونه مورد مطالعه بر اساس فرمول کوکران ۲۸۹ نفر برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در سطح روستاهای مورد مطالعه به صورت طبقه‌ای و بر اساس تعداد خانوار آنها می‌باشد. جهت تحلیل موضوع در بعد اجتماعی از شش شاخص در قالب ۳۳ نمانگر، در بعد اقتصادی در پنج شاخص در قالب ۲۳ نمانگر و در بعد محیطی از سه شاخص در قالب ۱۰ نمانگر بهره گرفته شد. روایی پرسشنامه توسط پانل صاحب‌نظران متخصص و معرب مورد تأیید گردید. ضریب پایایی کل زیست‌پذیری بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه گردید. نتایج یافته‌ها بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای بیانگر این است که میزان زیست‌پذیری روستاها در سطح ضعیفی قرار دارد و در تمام ابعاد زیست‌پذیری میانگین بدست آمده در سطح پایین‌تری از حد نرمال قرار دارد. از سوی دیگر نتایج تکنیک کوپراس نشان داد که از ۱۸ روستای مورد مطالعه ۱۲ روستا از لحاظ شاخص‌های زیست‌پذیری در وضعیت متوسط و ضعیفی قرار دارند.

تاریخ دریافت:

۵ اسفند ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش:

۵ فروردین ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

آلفای کرونباخ، توسعه پایدار روستایی، زیست‌پذیری، شهرستان فاریاب، فرمول کوکران

۱ مقدمه

هدف توسعه و اجرای برنامه‌های آن و آرمانی که برنامه‌ریزان توسعه روستایی به دنبال آن هستند، تحقق پایداری است که با زیست‌پذیر نمودن نواحی روستایی به عنوان اقدامی عملی و مهم در راستای حرکت در مسیر پایداری نظام روستایی انجام می‌گیرد (گوغ^۱، ۲۰۱۵). مسلم است که در وضعیت امروزی، بقا و پایداری روستاها به وجود منابع طبیعی، اقتصادی و اجتماعی محل بستگی دارد و این منابع به ثبات و جذب جمعیت در مناطق روستایی کمک می‌نمایند (آرجنت^۲ و همکاران، ۲۰۰۹).

افزایش رفاه روستاییان و بهبود کیفیت زندگی آنان در نواحی روستایی از یک طرف متأثر از عوامل، فعالیت‌ها و تحولاتی است که در درون نواحی روستایی وجود دارند و از طرف دیگر تحت تأثیر عوامل بیرونی است که روستا و زندگی ساکنان آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد (اسدپور، ۱۳۹۵).

متأسفانه در چند دهه گذشته در کانون توجه بودن شهرها و پی‌توجهی به سکونتگاه‌های روستایی باعث افزایش بیکاری به خصوص نسل جوان، کاهش تولیدات کشاورزی که قسمت اعظم منبع درآمدی روستاییان را تشکیل می‌داد. کمبود امکانات خدماتی، بهداشتی،

*نویسنده مسئول: بهرام ایمانی

آدرس: دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و روستایی- دانشگاه محقق اردبیلی، ایمیل: Bahram_imani60@yahoo.com

اردبیل، ایران.

¹ Gough

² Argent

زیرساخت‌ها و برداشت‌های بی‌رویه از منابع موجود در روستا (معدنی و غیر معدنی) شده است که در گذر زمان باعث گسترش مهاجرت‌های روستایی و خالی از سکنه شدن تعداد بی‌شماری از روستاهای شده و به تبع آن گسترش بی‌رویه جمعیت شهری و افزایش مشکلات عمده شهری شده است. به همین دلیل همواره بهبود کیفیت زندگی در جوامع روستایی، هدف غایی برنامه‌ها و پروژه‌های روستایی بوده است. چرا که امروزه ریشه مشکلات گسترده شهری را می‌توان در نادیده گرفتن و بی‌توجهی به روستاها دانست که باعث برهم خوردن ارتباط دوسویه شهر-روستا شده است (عیسی‌لو و همکاران، ۱۳۹۳).

لذا توجه به زیست‌پذیری روستاها دارای اهمیت زیادی است زیرا اساس پایداری روستایی را شامل می‌گردد که در میان اولویت‌های برنامه‌ریزی و برنامه‌های سیاسی، مهم‌ترین عامل رقابت محسوب می‌شود. زیرا زیست‌پذیری مفهومی است که از در هم تنیدگی ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی تشکیل می‌شود و شبکه‌ای از روابط بین معیارهای مربوط را در بر می‌گیرد (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۱ و حیدری و همکاران، ۱۳۹۶).

بنابراین زیست‌پذیری می‌تواند نحوه پخشایش امکانات و خدمات، با بررسی تطبیقی شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در مناطق مختلف نسبت به همدیگر را روشن نماید و وضعیت محدوده‌های مختلف جغرافیایی را به صورت تطبیقی نشان داده، آن‌ها را از نظر امکانات و تنگناها رده‌بندی کرده، الویت بخشید (رشیدی ابراهیم حساری و همکاران ۱۳۹۵).

در این راستا روستاهای شهرستان فاریاب از توابع استان کرمان نیز از این مشکلات در امان نبوده است. شهرستان فاریاب حدود ۳۷۵ کیلومتر تا مرکز استان کرمان فاصله دارد که در جنوب شرقی این استان واقع شده است به دلیل دوری از مرکز استان و عدم حمایت و رسیدگی به موقع و بجای مسئولین که کیفیت زیست‌پذیری این شهرستان را تحت شعاع قرار داده است و باعث نارضایتی مردم روستایی و عدم برخورداری مناسب از امکانات و شرایط اولیه زیست‌پذیری شده است.

از طرف دیگر به دلیل عدم پایداری در مشاغل موجود و یا ایجاد شده که بیشتر به صورت کارگر موقت در خام برداری معادن و یا کشاورزی بدون حمایت دولت که باز فروش مناسبی ندارد باعث نارضایتی شدید مردم از زندگی در روستاهای این شهرستان شده و در نتیجه این نارضایتی زیستی در روستاهای این شهرستان باعث وقوع مهاجرت‌های به خصوص نسل جوان روستا به روستا شده است که پایداری زیستی روستاها شهرستان فاریاب را تهدید کرده و مهاجرت به دیگر نقاط باعث مشکلاتی را برای آن مناطق بوجود آورد است که تعادل منطقه‌ای و استفاده بجا و متناسب با ظرفیت هر منطقه و محیط زیست روستاهای هر منطقه را به خطر انداخته است.

لذا پژوهش حاضر برای بررسی میزان زیست‌پذیری و نیز بررسی دلایل آن به خصوص در روستاهای این شهرستان مورد بررسی و کاوش قرار می‌گیرد. تا از این طریق دلایل عمده و اصلی که در کاهش و یا افزایش میزان زیست‌پذیری روستاهای این شهرستان مشخص گردد تا با استفاده از نتایج حاصل شده از این پژوهش مسئولین تلاش‌های لازم را در خصوص کسب رضایت زیستی ساکنان روستایی این شهرستان، انجام دهند. لذا با توجه به آنچه ذکر گردید پژوهش حاضر در راستای دستیابی به اهداف زیر انجام شده است:

- بررسی میزان زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه در بخش مرکزی شهرستان فاریاب از لحاظ اقتصادی؛
- بررسی میزان زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه در بخش مرکزی شهرستان فاریاب از لحاظ اجتماعی؛
- بررسی میزان زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه در بخش مرکزی شهرستان فاریاب از لحاظ زیست‌محیطی.

در رابطه با زیست‌پذیری در مناطق روستایی پژوهش‌های متعددی انجام شده است، از نمونه این پژوهش‌ها، پژوهش خراسانی و همکاران (۱۳۹۱) است که با هدف سنجش و ارزیابی زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری ورامین انجام دادند، نتایج تحقیق آنها نشان داد بیشتر روستاها در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و بعد زیست‌محیطی در وضعیت نامطلوب و دو ابعاد اقتصادی و اجتماعی نیز در سطح متوسط قرار دارند.

جمعه پور و طهماسبی (۱۳۹۲) پژوهشی به منظور تبیین میزان زیست‌پذیری و کیفیت زندگی در روستاهای پیرامون شهری انجام دادند؛ نتایج این پژوهش نشان داد سطح کیفیت زندگی و زیست‌پذیری روستاها در سطح پائینی قرار دارد. قنبری و رکن‌الدین افتخاری (۱۳۹۳) نیز به بررسی اثرات بهسازی و نوسازی مسکن روستایی در زیست‌پذیر کردن سکونتگاه‌های روستایی دهستان ده‌پیر شمالی شهرستان خرم‌آباد پرداختند و به این نتیجه رسیدند که بهسازی مسکن روستایی دارای تأثیر مثبت بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی زیست‌پذیری روستایی است.

سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی اثرات طرح‌های هادی روستایی بر زیست‌پذیری جوامع محلی در دهستان‌های گیلوان و چورزق استان زنجان پرداختند و نتایج تحقیق آنها نشان داد بیشترین اثر طرح‌های هادی از نظر زیست‌پذیری بر بعد کالبدی روستاها بوده است و تحلیل فضایی زیست‌پذیری در روستاها نشان داد که در ابعاد شش‌گانه زیست‌پذیری تفاوت معنی‌داری در محدوده مورد مطالعه وجود دارد.

شیخ الاسلامی و همکاران (۱۳۹۵) به تحلیل زمینه‌های زیست‌پذیری روستاهای پیرامون شهری دورود پرداختند و به این نتیجه رسیدند که سطح زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه در سطح پایینی قرار دارد و روستائیان کیفیت زندگی و زیست‌پذیری را در ابعاد مختلف اجتماعی، محیطی و اقتصادی پایین ارزیابی نمودند. محمدی استاد کلایه و همکاران (۱۳۹۶) آثار اسکان مجدد بر زیست‌پذیری روستاهای سیل‌زده شرق استان گلستان را مورد بررسی قرار دادند، نتایج تحقیق آنها نشان داد که در الگوی تجمیع روستاها در ابعاد سه گانه زیست‌پذیری، بعد اجتماعی دارای وضعیت مطلوب‌تری است و در الگوی جابجایی محدود، مطلوب‌ترین وضعیت متعلق به بعد زیست محیطی بود.

زنگنه و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی که با هدف سنجش و ارزیابی میزان زیست‌پذیری سکونتگاه‌های مناطق مرزی انجام دادند به این نتیجه رسیدند میزان زیست‌پذیری در تربت جام پایین‌تر از سطح میانگین قرار دارد. خراسانی و اکبریان رونیزی (۱۳۹۹) در پژوهشی به ارزیابی زیست‌پذیری در نواحی روستایی پیراشهری در بخش مرکزی شیراز پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان می‌دهد که سطح زیست‌پذیری در عمده شاخص‌ها متفاوت است و موقعیت طبیعی روستا با توجه به شرایط متفاوت دسترسی به امکانات و تسهیلات خدماتی و شغلی در شهر، زیست‌پذیری متفاوتی را ایجاد کرده است.

عنابستانی و معینی (۱۴۰۰)، تأثیر هویت مکانی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی پیراشهری مشهد را مورد بررسی قرار دادند و به دریافتند هر چه هویت مکانی بالاتر باشد به همان نسبت زیست‌پذیری در بین روستائیان بالاتر می‌رود. در پژوهشی لاولی و هاشم (۲۰۱۰) به بررسی اهمیت شاخص‌های زیست‌پذیری از دیدگاه مردم پرداختند و نشان دادند از بین شاخص‌های کالبدی، اجتماعی و امنیت، مردم امنیت را مهم‌ترین شاخص معرفی کرده‌اند.

فیض^۲ و همکاران (۲۰۱۲)، در پژوهشی که با هدف نقش جاده‌های پایدار روستایی بر زیست‌پذیری روستاها، در کشور مالزی انجام دادند، مشخص شد که میزان پایداری و کیفیت جاده‌های یک سکونتگاه روستایی، دارای اثر مستقیم بر فراهم سازی زیست‌پذیری و ارتقای آن دارد. بدلند^۳ و همکاران (۲۰۱۴) نیز در پژوهشی دیگر به ارزیابی کیفیت زیست‌پذیری در ۱۱ حوزه کلی در خصوص سلامت اجتماعی و رفاه اجتماعی در استرالیا پرداختند؛ نتایج به دست آمده ارتباط بین سلامت اجتماعی و رفاه اجتماعی را مورد تأیید قرار داد.

آپادیا^۴ (۲۰۱۶) به بررسی زیست‌پذیری و چالش‌های گردشگری روستایی در نپال پرداخت و به این نتیجه رسید که برنامه‌ریزی مؤثر برای پایداری اقتصادی، اجتماعی و محیطی یک مقصد و صنعت گردشگری روستایی ضروری است و بر زیست‌پذیری روستاها تأثیرگذار است. وانگ^۵ و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی به ارزیابی و تعیین میزان زیست‌پذیری روستایی در مناطق شرقی کمتر توسعه‌یافته چین پرداخت، نتایج تحقیق آنها نشان داد بین شش بعد زیست‌پذیری و رضایت کلی از زندگی، سطح خدمات و وضعیت بهداشتی ارتباط معنی‌دار وجود دارد ولی شرایط محیط طبیعی و عوامل اجتماعی تأثیر کمتری بر زیست‌پذیری داشته است.

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد هر یک از پژوهشگران به روش‌های مختلف به ارزیابی زیست‌پذیری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در مناطق روستایی پرداخته‌اند. پس از بررسی این تحقیقات می‌توان دریافت زیست‌پذیری روستایی در سطح متوسط و پایینی قرار دارد. حال پژوهش حاضر بررسی این مطالعات و مرور شاخص‌ها و نماگرهای به کار رفته به بررسی و ارزیابی زیست‌پذیری در مناطق روستایی شهرستان فاریاب پرداخته است. از آنجا در این مطالعه در منطقه حاضر تاکنون انجام نشده است، لذا نتایج این پژوهش می‌توان وضعیت زیست‌پذیری هر یک از روستاهای مورد مطالعه را نشان داده و بر اساس آن بتوان نسبت به ارائه راهکارها و برنامه‌های مطلوب اقدام نمود.

آبراهام مازلو اولین بار نظریه زیست‌پذیری را درباره بررسی نیازهای انسانی شکل داد و هرم نیازهای بشری را معرفی کرد که بر اساس آن انسان در درجه اول برای احتیاجات پایه‌ای و به دنبال آن رفع نیازهای سطوح بالاتر تلاش می‌کنند (خراسانی و رضوانی، ۱۳۹۲: ۹۱). به دلیل آگاهی از خطراتی مانند رشد سریع جمعیت، ازدحام و شلوغی، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و فضاهای باز، کمبود مسکن مناسب و معقول، افزایش نابرابری‌های اجتماعی و از بین رفتن حس تعلق به مکان، هویت مکانی و زندگی اجتماعی که کیفیت زندگی جوامع را تهدید می‌کنند، زیست‌پذیری بوجود آمد و رشد کرده نموده است (ویلر^۶، ۲۰۰۱).

زیست‌پذیری، به یک مجموعه سیستمی (روستا، شهر) گفته می‌شود که در آن به سلامت اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و روانی همه ساکنانش توجه می‌شود. این کیفیت درباره فضاهای (شهری، روستایی) مطلوب که غنای فرهنگی را انعکاس می‌دهند، می‌باشد. اصول کلیدی که به این مفهوم استحکام می‌بخشد شامل برابری، عدالت، امنیت، مشارکت، تفرج و قدرت بخشیدن می‌باشد (غفاریان بهرمان

¹ Lau Leby & Hashim

² Faiz

³ Badland

⁴ Upadhyay

⁵ Wang

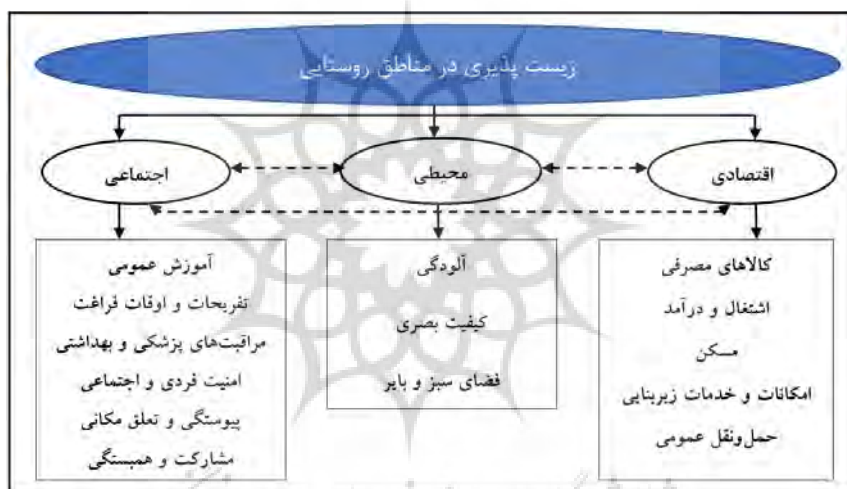
⁶ Wheeler

و همکاران، ۱۳۹۵). به مکانی زیست‌پذیر اطلاق می‌شود که شرایط مناسب اجتماعی، روانی، مادی و پیشرفت شخصی برای تمام ساکنان آن فراهم باشد. در روستاهای زیست‌پذیر زمینه‌های مشارکت در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی و همیاری در سطح بالا قرار دارد و امکانات و خدمات استاندارد برای زندگی فراهم است (صادقلو و سجاسی قیداری، ۱۳۹۳).

عده‌ای از نویسندگان زیست‌پذیری را سیستمی می‌دانند که رفاه فیزیکی، اجتماعی و روانی جامعه را به دنبال خواهد داشت و باعث توسعه فردی در تمام سطوح و مناطق می‌گردد. زیست‌پذیری حکایت در برگزیده اصول مهمی مانند کرامت، دسترسی، مشارکت و توانمندسازی، عدالت و صمیمیت است (ایدروس^۱ و همکاران، ۲۰۰۸). در واقع می‌توان گفت جوامع زیست‌پذیر در برگزیده تعدادی از اهداف کیفیت زندگی هستند و بر پایه درک بیشتر اینکه جامعه چگونه شکل گرفته، چگونه رشد نموده است و چگونه مسیر خود را برای توسعه انتخاب کرده است، پاسخ می‌دهد، چنین جوامعی به عنوان جوامع شکوفا می‌توانند نیازهای متعدد ساکنین را ضمن سازگاری با تغییرات اجتماعی و اقتصادی تأمین کنند (وزارت حمل و نقل ایالات متحده^۲، ۲۰۰۹).

زیست‌پذیری اصول و معیارهایی را از نظریات برنامه‌ریزی همچون توسعه روستایی پایدار همسو، به عاریه داشته و در برخی نقاط با این نظریه‌ها دارای همپوشانی و گاه‌ها نیز دارای تفاوت است (ساوتورث^۳، ۲۰۱۱). لاندری زیست‌پذیری روستایی را به شکل موضوعی مورد بررسی قرار داده است و نه معیار ایمنی و امنیت، تمایز و هویت، دسترسی، رقابت، تراکم مفید جمعیت، خلاقیت، تشریک مساعی، ارتباط و ظرفیت سازمانی را برای آن برشمرده است (لطفی و کوهساری^۴، ۲۰۰۹).

بر مبنای اظهارات ویلر (۲۰۰۱)، شاخص‌هایی مانند محیط سالم، مسکن مطلوب و شایسته، مکان عمومی امن، جاده‌های فاقد ازدحام و ترافیک، فرصت‌های تفریح و سرگرمی، تعاملات اجتماعی قوی و ... عوامل مؤثر در زیست‌پذیری مکان می‌باشد (هانکینز^۵، ۲۰۰۹). یانگ^۶ (۲۰۱۱) عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی را اساس زیست‌پذیری می‌داند که به یکدیگر وابسته بوده و مستقل از هم نیستند.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

ژانگ و مائو^۷ به نقل از عیسی‌لو و همکاران (۱۳۹۳) و افراخته و همکاران (۱۳۹۵) شاخص‌های زیست‌پذیری روستایی را به پنج گروه تقسیم می‌کند، گروه اول شامل شاخص‌های مادی است که به عنوان شاخص اصلی معیارهایی مانند سطح درآمد و میزان پس‌انداز روستائیان را در بر می‌گیرد. گروه دوم، دربرگیرنده شاخص‌های تحصیلی است. سومین گروه شاخص‌ها، جهت اندازه‌گیری سطح خدمات و امکانات رفاهی در روستا می‌باشد. گروه چهارم، نیز برای اندازه‌گیری خدمات پزشکی و وضعیت بهداشتی در نواحی روستایی است و در نهایت شاخص‌های گروه پنجم برای اندازه‌گیری وضعیت امنیت اجتماعی در نواحی روستایی است.

¹ Idrus

² USDOT

³ Southworth

⁴ lotfi & koohsari

⁵ Hankins

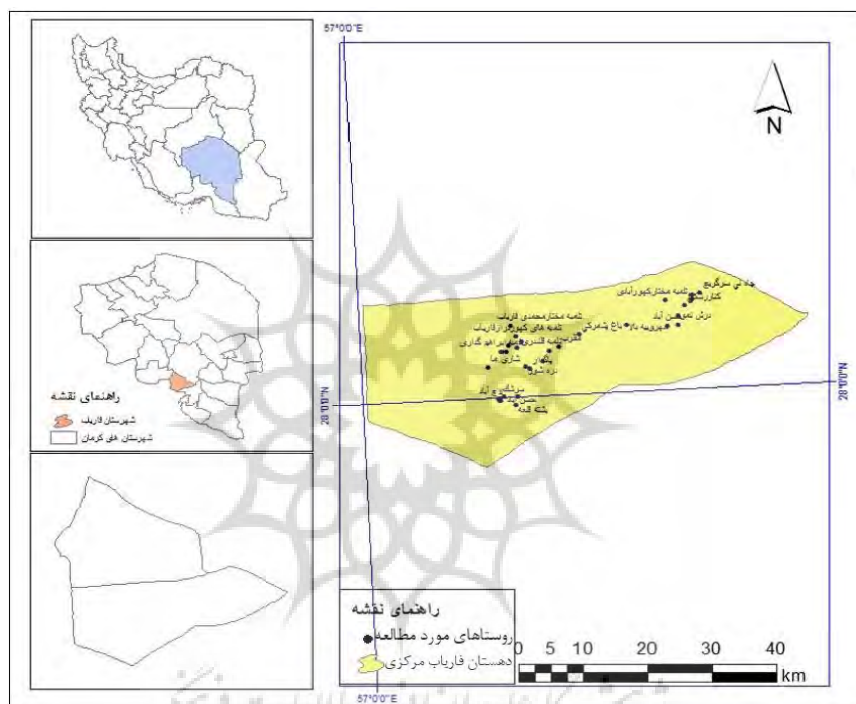
⁶ Yang

⁷ Zhang & Mao

لیتمن^۱ (۲۰۰۴) شاخص‌های زیست‌پذیری را شامل عوامل فرهنگی و محیطی منحصر به فرد، کیفیت محیط محلی، انسجام اجتماعی، عوامل زیبایی‌شناختی و فرصت‌های فراغت و تفریح بیان می‌کند. این شاخص‌ها برای مجریان، سیاست‌گذاران و شهروندان، این امکان را فراهم می‌آورد که بتوانند میزان پیشرفت جامعه را در بهبود شاخص‌های زیست‌پذیری نشان دهند (لاریس^۲، ۲۰۰۵).

۲ داده‌ها و روش‌ها

شهرستان فاریاب بخشی از شهرستان کهنوج در استان کرمان است که در سال ۱۳۸۹ به شهرستان ارتقا یافت. مرکز این شهر از نظر موقعیت جغرافیایی در طول ۵۷ درجه و ۴۲ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۷ درجه و ۵۵ دقیقه می‌باشد و ارتفاع آن از سطح دریا ۶۴۰ متر است. مساحت این شهرستان ۲۵۶۴ کیلومتر مربع معادل ۱/۳۹ درصد مساحت استان کرمان است. جمعیت روستایی این شهرستان برابر با ۲۹۱۳۷ نفر است. این شهرستان دارای ۱ مرکز شهری و ۲ بخش مرکزی و حور و ۴ دهستان گلاشکرد، مهرئیه، حور و زهمکان و ۱۳۵ آبادی دارای سکنه می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) (شکل ۲).

شکل ۲- منطقه مورد مطالعه

پژوهش حاضر با هدف بررسی و ارزیابی میزان زیست‌پذیری روستاهای بخش مرکزی شهرستان فاریاب انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود که رویکرد حاکم بر آن از نوع کمی است و از لحاظ ماهیت و روش جزء تحقیقات پیمایشی از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، ۱۸ روستای بخش مرکزی شهرستان فاریاب می‌باشد که به صورت تصادفی انتخاب گردید و دارای ۱۱۷۰ خانوار است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۸۹ نفر برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها متناسب با تعداد خانوار آنها و روش انتخاب نمونه در هر روستا به صورت تصادفی سیستماتیک بوده است (جدول ۱).

جدول ۱- جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

روستا	خانوار	نمونه	روستا	خانوار	نمونه
چاه نی سرگریج	۲۳	۸	باغ پشمویی	۳۵	۱۰
تلمبه مختار	۱۱	۴	تلمبه دادمراد رویدل	۲۳	۸
کهوآبادی	۷۸	۲۲	تلمبه کهوردراز فاریاب	۳۰	۹

¹ Litman

² Larice

۲۰	۶۹	تلمبه آب برخشوئی	۱۲	۴۷	کنارریشکی
۳۰	۱۳۵	تلمبه آب برخشوئیه	۳۰	۱۲۹	درش نمو
۹	۱۵	پاگدار	۲۸	۱۲۵	حسن آباد
۱۱	۴۱	دره شور	۳۲	۱۶۱	مهرویه بالا
۱۱	۵۷	سرشک	۳۰	۱۳۰	تلمبه مختار محمدی
۴	۱۱	تلمبه یداله تاجیک	۱۱	۴۱	فاریاب
حجم نمونه: ۲۸۹		تعداد خانوار: ۱۱۷۰		تعداد روستا: ۱۸	

اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی جمع آوری گردید، به گونه‌ای جهت بدست آوردن شاخص‌های و نماگرهای مورد نیاز اقدام به استفاده مطالعات نظری و پیشینه مرتبط با موضوع در سه بعد اجتماعی، اقتصادی و محیطی استفاده گردید و در نهایت در بعد اجتماعی از شش شاخص در قالب ۳۳ نماگر، در بعد اقتصادی در پنج شاخص در قالب ۲۳ نماگر و در بعد محیطی از سه شاخص در قالب ۱۰ نماگر بهره گرفته شد (جدول ۲).

جدول ۲- فهرست شاخص‌ها و نماگرهای مورد استفاده در پژوهش

شاخص	بعد	نماگر
اجتماعی	آموزش عمومی	۱- فضای آموزشی مناسب و کافی (مدرسه، مهدکودک)، ۲- کیفیت دسترسی دانش‌آموزان به مدارس، ۳- کیفیت تجهیزات آموزشی، ۴- کیفیت ساختمان‌های آموزشی، ۵- کیفیت تدریس معلمان.
	تفریحات و اوقات فراغت	۶- تعداد اماکن فرهنگی و مذهبی، ۷- تعداد فضاهای فراغتی، ۸- تفریحی و ورزشی.
امنیت فردی و اجتماعی	ملاحظات و مراقبت‌های پزشکی و بهداشتی	۹- کیفیت خدمات پزشکی و بهداشتی، ۱۰- کیفیت بهداشت فردی و عمومی، ۱۱- کیفیت خدمات بهداشتی درمانی، ۱۲- دسترسی به مراقبت‌های بهداشت عمومی، ۱۳- کیفیت مراقبت‌های بهداشت عمومی، ۱۴- کیفیت دفع آب‌های سطحی، ۱۵- کیفیت از بین بردن حیوانات موذی.
	امنیت فردی و اجتماعی	۱۶- میزان جرائم (دزدی، سرقت و ...)، ۱۷- میزان نزاع قومی و طایفه‌ای، ۱۸- امنیت عبور از جاده و خیابان از نظر سرعت اتومبیل، ۱۹- امنیت تردد پیاده و سواره در شب، ۲۰- امنیت تردد دختران و زنان در طی شبانه روز،
پیوستگی و تعلق مکانی	پیوستگی و تعلق مکانی	۲۱- تمایل به زندگی در شهر، ۲۲- تمایل به سرمایه‌گذاری در شهر، ۲۳- تمایل به زندگی در روستا، ۲۴- تمایل به سرمایه‌گذاری در روستا، ۲۵- کیفیت روابط همسایگان و بستگان با یکدیگر، ۲۶- امیدواری به بهبود شرایط زندگی، ۲۷- میزان تعلق به مکان
	مشارکت و همبستگی	۲۸- میزان احترام شهروندان به یکدیگر، ۲۹- قابل اعتماد بودن شورای روستا و دهیاری، ۳۰- روحیه کار گروهی در بین شهروندان، ۳۱- مشارکت شهروندان برای آبادانی روستا، ۳۲- مشارکت مردم در حین انجام پروژه‌های عمرانی روستایی، ۳۳- ارتباط شهروندان با شورای روستا.
اقتصادی	کالاهای مصرفی	۱- میزان مصرف مواد غذایی (گوشت، سبزی، میوه‌جات و ...)، ۲- میزان مصرف انرژی (برق)، ۳- میزان مصرف کالا و خدمات (لوازم برقی، پوشاک و ...).
	اشتغال و درآمد	۴- میزان بیکاران، ۵- وجود فرصت‌های شغلی، ۶- داشتن شغل مناسب، ۷- درآمد مناسب و کافی، ۸- امکان دسترسی به شغل مناسب
مسکن	مسکن	۹- وجود اتاق کافی در مسکن، ۱۰- مساحت مناسب و کافی در مسکن، ۱۱- استحکام مسکن، ۱۲- برخورداری از سیستم گرمایش و سرمایش مناسب در مسکن، ۱۳- برخورداری از سیستم دفع بهداشتی و فاضلاب در مسکن.
	امکانات و خدمات زیربنایی	۱۴- کیفیت شبکه راه‌ها، ۱۵- کیفیت تأمین انرژی، کیفیت آب، ۱۶- کیفیت شبکه آب، برق، گاز، تلفن، پست و اینترنت، ۱۷- کیفیت معابر و میدین، ۱۸- کیفیت راه دسترسی به شهر و ادارات مختلف.
زیست محیطی	حمل و نقل عمومی	۱۹- تعداد وسایل نقلیه عمومی، ۲۰- دسترسی آسان به حمل و نقل عمومی، ۲۱- ساعت کار وسایل نقلیه عمومی، ۲۲- کیفیت حمل و نقل عمومی، ۲۳- تعداد وسایل نقلیه حمل بار،
	آلودگی	۱- آلودگی ناشی از رفت و آمد وسایل نقلیه، ۲- کیفیت هوا، کیفیت آب شرب، ۳- کیفیت جمع‌آوری زباله، ۴- آرامش و فقدان آلودگی صوتی.
	کیفیت بصری	۵- کیفیت ساختمان‌ها و معماری بناها، ۶- کیفیت مناسب معابر و خیابان‌ها، ۷- کیفیت فضای سبز.
فضای سبز و بایر	۸- تعداد فضای بازی برای کودکان، ۹- کیفیت فضاهای روستایی از نظر درختان، ۱۰- بوستان و پارک	

منبع: مطالعات سایر پژوهشگران

ابزار مورد استفاده در این پژوهش جهت بدست آوردن اطلاعات میدانی، پرسشنامه بود که با پرسش‌های بسته در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی گردید. روی صورتی پرسشنامه حاضر بر اساس نظر متخصصین و اساتید مجرب مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و در نهایت پس از تغییرات لازم، مورد تأیید قرار گرفت. برای بدست آوردن میزان پایایی نیز تعداد ۳۰ پرسشنامه به صورت پیش‌آزمون در منطقه توزیع گردید که میزان پایایی کل آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه گردید و این میزان پایایی نشان می‌دهد که سوالات پرسشنامه دارای همبستگی و هماهنگی است و توانایی سنجش مؤلفه‌های پژوهش را دارد.

در این راستا جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از پرسشنامه‌های توزیع شده از نرم افزار SPSS ۲۳ بهره گرفته شد، از آزمون آماری کلمگراف- اسمیرنوف (جهت بررسی نرمال بودن متغیرها)، از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی دیدگاه روستائیان درباره زیست‌پذیری بهره گرفته شد. در نهایت جهت سطح‌بندی روستاها از لحاظ زیست‌پذیری از تکنیک تصمیم‌گیری کوپراس بهره گرفته شد.

روش کوپراس، یکی از روش‌های تصمیم‌گیری است و برای اولویت‌بندی یا رتبه‌بندی به کار می‌رود و برای این کار از وزن معیارها استفاده می‌کنند. این روش، برای ارزیابی هر دو معیار کمینه و بیشینه به کار می‌رود و تأثیر آن بر روی ارزیابی نتایج، به صورت جداگانه در نظر گرفته می‌شود که شامل مراحل: تعیین وزن معیارها، تشکیل ماتریس تصمیم‌گیری، تشکیل ماتریس وزن‌دار، تفکیک معیارهای منفی و مثبت، ارزیابی نهایی معیارهای مثبت و منفی و در نهایت محاسبه ارزش نهایی q می‌باشد.

۳ نتایج و بحث

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد از بین ۲۸۹ پرسشنامه توزیع شده در ۱۸ روستای، ۷۹/۹ درصد پاسخگویان برابر با ۲۳۱ نفر را مردان و ۲۰/۱ درصد یعنی ۵۸ نفر را زنان شامل بوده‌اند. از بین چهار رده سنی در نظر گرفته شده، بیشترین تعداد پاسخگویان، حدود ۱۴۷ نفر در رده سنی ۲۰-۳۵ سال قرار داشتند که ۵۰/۹ درصد پاسخگویان را شامل می‌شد. وضعیت تأهل ۸۸/۲ درصد پاسخگویان متأهل و ۱۱/۸ درصد مجرد بودند. از بین چهار مقطع تحصیلی دیپلم و زیر دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و بالاتر، بیشترین تعداد پاسخگویان با ۱۹۰ نفر دارای میزان تحصیلات دیپلم و زیر دیپلم بودند که ۶۵/۷ درصد پاسخگویان را شامل می‌شد.

نتایج بررسی یافته‌های مربوط به شاخص‌های پژوهش نشان می‌دهد از پنج شاخص مورد بررسی در بخش متغیر اقتصادی میزان درآمد با ۲/۳۳۲ دارای بیشترین میانگین بود که انحراف معیار آن ۰/۸۶۲ برآورد گردید؛ در این متغیر کمترین میانگین با ۰/۹۳۰ مربوط به پایین بودن میزان شغل بود که انحراف معیار آن نیز ۰/۸۸۳ بود. بدست آمد. در متغیر اجتماعی با نه شاخص بیشترین میانگین با ۳/۶۰۲ متعلق به شاخص محیط مسکونی و کمترین میانگین با ۱/۴۰۴ نیز متعلق به شاخص حمل و نقل عمومی بود. در بخش متغیر محیطی شاخص آلودگی دارای بیشترین میانگین (۲/۹۵۸) و شاخص فضای سبز و بایر با ۱/۱۳۸ دارای کمترین میانگین بوده است (جدول ۳). این یافته‌ها نشان می‌دهد متغیرهای مورد مطالعه در روستاهای بخش مرکزی شهرستان فرایاب دارای وضعیت متوسط و روبه پایین بوده‌اند.

جدول ۳- میانگین و انحراف معیار شاخص‌های مورد مطالعه

شاخص	اقتصادی					اجتماعی
	میزان بیکاری	میزان برخورداری از درآمد مناسب	میزان درآمد	پائین بودن میزان شغل	تنوع شغلی	
میانگین	۲/۱۸۳	۲/۳۰۴	۲/۳۳۲	۰/۹۳۰	۲/۳۰۱	۲/۶۴۷
انحراف از معیار	۰/۸۸۴	۰/۹۵۹	۰/۸۶۲	۰/۸۸۳	۰/۸۵۵	۱/۴۱۶
اجتماعی						
شاخص	امنیت	تعلق مکانی	مشارکت	بهداشتی	آموزشی	امکانات و خدمات
میانگین	۳/۱۴۵	۳/۱۰۳	۳/۳۹۱	۲/۷۴۰	۲/۹۸۲	۲/۷۴
انحراف از معیار	۱/۴۸۸	۱/۱۵۹	۱/۰۵۵	۱/۰۵۰	۰/۹۲۲	۱/۰۳۶
اجتماعی			محیطی			
شاخص	حمل و نقل عمومی	محیط مسکونی	آلودگی	کیفیت بصری	فضای سبز و بایر	
میانگین	۱/۴۰۴	۳/۶۰۲	۲/۹۵۸	۱/۵۸۴	۱/۱۳۸	
انحراف از معیار	۰/۵۵۷	۰/۹۷۷	۱/۴۷۱	۰/۸۱۲	۰/۳۴۵	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس اهداف از پیش تعریف شده، داده‌های مربوط به هر یک از متغیرها که از پاسخ پرسشنامه طراحی شده استخراج گردیده است، در قالب عددی توصیف گردید. در این بخش از پژوهش جهت بررسی نرمال بودن شاخص‌ها از آزمون کلموگروف- اسمیرنوف استفاده گردید. در این آزمون فرض صفر نشانگر نرمال بودن متغیرهاست و اگر سطح معنی‌داری بیشتر از ۰/۰۵ باشد نرمال بودن داده‌ها تأیید می‌گردد. همانگونه که جدول ۴ نشان می‌دهد در تمام شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش سطح معنی‌داری (p-value= sig>0/05) از سطح خطای ۰/۰۵ بیشتر است و توزیع تمام متغیرهای پژوهش نرمال است.

جدول ۴- نتایج آزمون کلموگروف- اسمیرنوف

شاخص	اقتصادی	مسکن	حمل و نقل	امکانات و خدمات زیربنایی	آموزش	مراقبت پزشکی و بهداشتی	مشارکت و همبستگی
آماره کلموگروف- اسمیرنوف	۸/۹۲۹	۷/۳۹۹	۹/۶۵۵	۷/۹۸۷	۸/۲۳۸	۸/۶۲۱	۸/۰۷۲
سطح معنی‌داری	۰/۲۵	۰/۱۸	۰/۲۸	۰/۲۱	۰/۱۷	۰/۱۷	۰/۱۱
شاخص	پیوستگی و تعلق مکانی	امنیت فردی و اجتماعی	اوقات فراغت	فضای سبز	آلودگی	کیفیت بصری	
آماره کلموگروف- اسمیرنوف	۶/۹۲۵	۷/۲۴۲	۸/۸۷۶	۹/۴۸۸	۹/۴۹۰	۹/۷۵۴	
سطح معنی‌داری	۰/۰۹	۰/۱۵	۰/۲۱	۰/۲۶	۰/۲۴	۱/۰۱	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

جهت بررسی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی زیست‌پذیری در روستاهای مورد مطالعه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. در این آزمون، عدد (۳) بعنوان مطلوبیت عددی مورد آزمون یا میانه نظری در نظر گرفته شده است. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای جدول ۵ نشان می‌دهد از دیدگاه پاسخگویان، میزان زیست‌پذیری روستاها مورد مطالعه در حد مطلوب نمی‌باشد. زیرا میانگین ابعاد اقتصادی، اجتماعی، محیطی کمتر از عدد ۳ حد مطلوب (عدد ۳ معادل ۶۰ درصد پاسخگویان) بدست آمده است، از سوی دیگر مقدار t این چهار بعد نیز منفی برآورد گردید و کرانه بالا و پایین نیز منفی ارزیابی گردید.

این نتایج نشان می‌دهد و وضعیت زیست‌پذیری در منطقه مورد مطالعه از نظر سرپرستان خانوار پاسخگو به پرسشنامه‌های توزیع شده رضایت بخش نیست و بعد زیست محیطی در وضعیت نامناسبتری نسبت به سایر ابعاد قرار دارد، لذا برای بهبود این وضعیت باید به کاهش آلودگی زیست محیطی از طریق جمع‌آوری زباله‌ها از سطح روستاها، کاهش آلودگی صوتی و بهبود کیفیت آب آشامیدنی توجه نمود. از سوی دیگر عدم فضاهای مناسب جهت تفریح و استراحت و فضاهای سبز و نبود معابر و خیابان‌های مناسب کیفیت بصری روستا را تحت تأثیر قرار داده است.

جدول ۵- نتایج آزمون t تک نمونه‌ای بررسی ابعاد مؤثر در زیست‌پذیری روستاهای مورد مطالعه

شاخص	T آماره آزمون	درجه آزادی	معنی‌داری	فاصله اطمینان ۰/۹۵	
				پایین‌تر	بالتر
اقتصادی	-۵/۳۴۱	۲۸۸	۰/۰۰۰	-۳/۱۹۲۰	-۰/۱۲۱۳
اجتماعی	-۲/۶۴۳	۲۸۸	۰/۰۰۰	-۳/۷۴۳۹	-۰/۸۰۱۰
زیست محیطی	-۹/۵۷۸	۲۸۸	۰/۰۰۰	-۴/۸۵۴۷	-۱/۸۱۴۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

بر اساس یافته‌های آزمون همبستگی پیرسون؛ ضریب همبستگی پیرسون بعد اقتصادی نسبت به ابعاد اجتماعی و زیست محیطی به ترتیب (۰/۳۳۴) و (۰/۰۷۷) می‌باشد و ضریب همبستگی بعد اجتماعی نسبت به بعد زیست محیطی (۰/۵۰۲) است و می‌توان دریافت که بین ابعاد مورد مطالعه در تحقیق همبستگی یکسان و ثابتی وجود ندارد، ولی از آنجا همبستگی بین متغیرهای زیست‌پذیری مثبت بوده و سطح معنی‌داری نیز صفر برآورد گردید، همبستگی بین متغیرها مستقیم و کامل هست و بین آنها ارتباط وجود دارد (جدول ۵).

جدول ۶- نتایج آماری آزمون همبستگی پیرسون برای شاخص‌های زیست‌پذیری

ضریب همبستگی		
	اقتصادی	اجتماعی
زیست محیطی	۰/۳۳۴	۰/۰۷۷
اقتصادی	۱	۰/۱۹۴
	۰/۰۰۰	۰/۱۹۴
	۲۸۹	۲۸۹
	۲۸۹	۲۸۹
اجتماعی	۰/۳۳۴	۱
	۰/۰۰۲	۰/۰۰۲

	سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	N	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹
محیطی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۰۷۷	۰/۰۰۲	۱
	سطح معنی داری	۰/۱۹۴	۰/۰۰۰	
	N	۲۸۹	۲۸۹	۲۸۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

همان‌گونه که در بخش روش‌شناسی پژوهش ذکر گردید، جهت سطح‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس شاخص‌های زیست‌پذیری از تکنیک تصمیم‌گیری کوپراس بهره گرفته شد. لذا قبل انجام این تکنیک اقدام به وزن‌دهی شاخص‌های مورد مطالعه بر اساس آن‌تروپی شانون گردید. نتایج حاصل از این تکنیک نشان می‌دهد به هر یک از گویه‌های مورد مطالعه وزن خاصی تعلق گرفته است که جمع آنها برابر با یک است. بر اساس این تکنیک بیشترین وزن به نامگرهای کیفیت حمل و نقل عمومی (۰/۰۲۹۷۱) و وسایل نقلیه حمل بار (۰/۰۲۹۷۱) تعلق گرفت و کمترین وزن به نامگرهای داشتن شغل مناسب و کیفیت مناسب معابر و خیابان‌ها (۰/۰۰۲۴۱) تعلق گرفت.

پس از تشکیل ماتریس داده‌ها و وزن‌دهی به هر گویه، معیارهای مثبت و منفی شناسایی شد. بر این اساس از بین شاخص‌های زیست‌پذیری از بین ۶۶ گویه، پنج گویه منفی و ناسازگار و ۶۱ گویه مثبت و سازگار بودند. پس از انجام محاسبات برای محاسبه ارزش نهایی و رتبه‌بندی هر گزینه مقدار N_j آن محاسبه گردید که جهت انجام این امر S_j^+ برای مقدار جمع جبری معیارهای مثبت و S_j^- برای جمع معیارهای منفی هر گزینه محاسبه گردید (جدول ۶).

جدو ۷- مقادیر S_j برای هر روستا

روستا	S_j^+	S_j^-	روستا	S_j^+	S_j^-	روستا	S_j^+	S_j^-
چاه نی سرگریج	۰/۰۴۹۷	۰/۰۰۲۶	مهرویه بالا	۰/۰۵۴۴	۰/۰۰۳۱	تلمبه آب برخشویی	۰/۰۴۷۴	۰/۰۰۲۸
تلمبه مختار	۰/۰۰۰۴	۰/۰۰۲۸	تلمبه مختار محمدی	۰/۰۰۵۴	۰/۰۰۲۲	تلمبه آب برخشویی	۰/۰۰۲۳	۰/۰۰۳۰
کهوآبادی	۰/۰۴۷۴	۰/۰۰۲۸	فاریاب	۰/۰۰۳۵	۰/۰۰۳۱	پاگدار	۰/۰۰۵۷	۰/۰۰۳۱
کنارریشکی	۰/۰۰۲۳	۰/۰۰۳۰	باغ پشمویی	۰/۰۰۳۷	۰/۰۰۳۱	دره شور	۰/۰۰۵۶	۰/۰۰۳۰
درش نمو	۰/۰۰۵۷	۰/۰۰۳۱	تلمبه دادمراد رویدل	۰/۰۴۹۷	۰/۰۰۲۶	سرشک	۰/۰۰۴۴	۰/۰۰۳۱
حسن آباد	۰/۰۰۵۶	۰/۰۰۳۰	تلمبه کهوردراز فاریاب	۰/۰۰۰۴	۰/۰۰۲۸	تلمبه یداله تاجیک	۰/۰۰۵۴	۰/۰۰۳۲

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۳۹۷

در مرحله پایانی با توجه به نتایج جدول ۷ ارزش نهایی هر گزینه که برابر با مقادیر است، برای هر روستا مشخص گردید. مقدار N_j نشانگر ارزش و وزن نهایی روستاها است، که هر چه میزان آن کمتر باشد مطلوب‌تر است. نتایج بیانگر این امر است که در بین ۱۸ روستای بخش مرکزی شهرستان فاریاب، روستای تلمبه کهوردراز فاریاب، در بالاترین سطح و روستای چاه نی سرگریج و کهوآبادی در پایین‌ترین سطح قرار داشتند.

در وضعیت مناسب زیست‌پذیری روستاهای این شهرستان عوامل اقتصادی از جمله امکانات و خدمات زیربنایی، حمل و نقل و اشتغال و درآمد تأثیر عمده‌ای داشتند، به گونه‌ای که وجود فرصت‌های شغلی و درآمد مناسب و کافی، میزان بیکاران را کاهش داده و از سوی دیگر امکان دسترسی و فراهم‌سازی مناسب زیرساخت‌ها را مقدور نموده است. از سوی دیگر وجود خطراتی مانند رشد سریع جمعیت، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی و فضاهای باز، کمبود مسکن مناسب، افزایش نابرابری‌های اجتماعی بین مناطق شهری و روستایی و از بین رفتن حس تعلق به مکان در روستاها، کیفیت زندگی جوامع روستایی را مورد تهدید قرار داد.

جدول ۸- سطح بندی روستاهای مورد مطالعه بر اساس زیست‌پذیری

روستا	تلمبه کهوردراز فاریاب	پاگدار	سرشک	دره شور	تلمبه دادمراد رویدل	تلمبه آب برخشویی
N_j	۰/۰۵۸	۰/۱۰۲	۰/۲۵۸	۰/۲۶۲	۰/۳۵۲	۰/۳۹۰
روستا	تلمبه یداله تاجیک	فاریاب	تلمبه آب برخشویی	باغ پشمویی	مهرویه بالا	کنارریشکی
N_j	۰/۳۹۶	۰/۴۹۲	۰/۶۱۶	۰/۶۸۳	۰/۶۹۵	۰/۷۰۱
روستا	حسن آباد	تلمبه مختار محمدی	تلمبه مختار	درش نمو	کهوآبادی	چاه نی سرگریج
N_j	۰/۷۳۱	۰/۸۰۲	۰/۸۳۱	۰/۸۵۶	۰/۸۶۰	۰/۸۶۴

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۷

۴ جمع بندی و نتیجه گیری

شناخت دقیق مسائل مربوط به روستاهای ایران دارای اهمیت زیادی است، زیرا ریشه بیشتر مسائل و مشکلاتی مانند رشد سریع جمعیت شهری، فقر، نابرابری و بسیاری از مسائل دیگر به مناطق روستایی مرتبط است. در واقع ارزیابی و بررسی زیست‌پذیری ابزار کارآمدی برای بهبود اقتصادی، اجتماعی و محیطی در راستای دستیابی به توسعه پایدار محسوب می‌گردد. با توجه به اهمیت موضوع پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان زیست‌پذیری روستاهای بخش مرکزی شهرستان فاریاب از توابع استان کرمان انجام شده است.

نتایج پژوهش بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای نشان می‌دهد متغیرهای زیست‌پذیری در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و محیطی در وضعیت مطلوب قرار ندارند. بر اساس یافته‌ها می‌توان بیان نمود، متغیر عوامل محیطی از نظر روستائیان در پائین‌ترین رتبه و میانگین قرار داشت، زیرا کمبود آب شرب سالم، جمع آوری و دفن نامناسب زباله بر آلودگی‌های محیطی افزوده است؛ از سوی دیگر کمبود فضای سبز مناسب، کیفیت نامناسب شبکه معابر و ساختمان‌ها بر زیبایی‌های بصری محیط تأثیر منفی داشته است، به گونه‌ای که فضای عمومی بیشتر روستاها در آن فضای سبز و پارک جهت تفریحات و سرگرمی وجود دارد.

از سوی دیگر در بعد اقتصادی، عواملی مانند عدم حمل و نقل مناسب و نبود و کمبود وسایل نقلیه عمومی و ویژه حمل بار، زندگی روستائیان را با مشکل مواجه نموده است، شاید بتوان گفت عمده‌ترین دلیل عدم زیست‌پذیری مناسب روستاها در بعد اقتصادی را درآمد و اشتغال عنوان نمود، زیرا بیشترین تعداد روستائیان به شغل مناسب به دلیل پایین بودن آن دسترسی نداشتند. همچنین فرصت‌های شغلی و ایجاد کسب و کار روستایی نیز در سطح پائینی قرار داشت در حالی که روستائیان معتقدند بودند، چنین فرصت‌هایی در شهرهای مجاور وجود دارد؛ این امر حس تعلق به مکان روستائیان را تحت تأثیر قرار داده، به گونه‌ای که تمایل به ماندگاری جمعیت و زندگی در روستا و میزان امیدواری به بهبود وضعیت زندگی در روستا در حد مطلوب قرار نداشت. نامناسب بودن وضعیت اشتغال و درآمد، وضعیت اجتماعی و به تبع آن امنیت را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و میزان جرائم و نزاع‌های قومی و قبیله‌ای را به خاطر کمبود دسترسی به منابع آب و خاک، تحت الاشعاع قرار می‌دهد.

می‌توان گفت، دریافتن اینکه کدام یک از شاخص‌های زیست‌پذیری سهم بیشتری در سنجش این متغیر داشته‌اند می‌تواند گامی در جهت افزایش سطح زیست‌پذیری و کیفیت زندگی در روستاهای پیرامون شهری باشد؛ زیرا که پس از دریافتن اینکه کدام یک از عوامل دارای تأثیر بیشتر است، با بهبود آن عامل می‌توان به سطح بالاتری از زیست‌پذیری و کیفیت زندگی رسید. لذا زیست‌پذیری در منطقه مورد مطالعه، در برگیرنده مجموعه‌ای از ویژگی‌ها است که محیط روستا را به مکانی جذاب برای زندگی تبدیل می‌کند. این ویژگی‌ها می‌تواند به ویژگی‌های قابل لمس (دسترسی به زیرساخت‌های مناسب روستایی) و ویژگی‌های غیرقابل لمس (حس مکان، هویت محلی و ...) تقسیم شود.

در واقع زیست‌پذیری به رفاه اقتصادی، اجتماعی، زیستی و کالبدی کمک می‌کند و سبب توسعه فردی همه ساکنان یک روستا یا شهر می‌شود و اصول کلیدی آن مشتمل بر عدالت، کرامت، دسترسی، صمیمیت، مشارکت و توانمندسازی است. در این میان مسائل مرتبط با زیست‌پذیری در کشورهای جنوب به دلیل نرخ رشد شتابان مهاجرت روستایی به صورت حادثی بروز نموده است. از جمله تغییرات اجتماعی می‌توان به آمیختگی اجتماعی و قومیتی، سکونت در مسکن نامناسب و ناامن، بالا بودن میزان جرایم و نبود امنیت اشاره نمود که دور بودن و در دسترس نبودن امکاناتی چون روشنایی کافی معابر و پاسگاه پلیس مشکل ناامنی را تشدید می‌کند.

تغییرات اقتصادی و کالبدی، تا اندازه‌ای، تنیده به هم هستند، زیرا که عدم توانایی مالی مهاجرین در تأمین مسکن مناسب و همچنین، عدم بازدهی مناسب زمین‌های کشاورزی سبب تغییر کاربری اراضی کشاورزی در راستای ساخت و ساز شده و به تبع این موضوع، بر مشاغل ناحیه نیز تأثیر می‌گذارد، به گونه‌ای که بخش خدماتی بیشترین میزان درصد اشتغال و سپس، بخش کشاورزی در روستا بالاترین سهم درصد اشتغال را دارند.

در نهایت می‌توان بیان نمود نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر با یافته‌های محمدی استاد کلایه و همکاران (۱۳۹۶) و خراسانی و همکاران (۱۳۹۹) مبنی بر ارزیابی زیست‌پذیری نواحی روستایی که به بررسی وضعیت شاخص‌ها پرداختند، با نتایج آزمون t تک نمونه‌ای مطابقت دارد. همچنین نتایج تحقیق حاضر در بخش سطح‌بندی روستاها با استفاده از تکنیک کوپراس با یافته‌های شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۳۹۵) و زنگنه و همکاران (۱۳۹۷) که وضعیت زیست‌پذیری روستاها را مورد بررسی قرار دادند، مطابقت دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده ذکر راهکارهای زیر برای بهبود زیست‌پذیری روستاهای بخش مرکزی شهرستان فاریاب ضروری به نظر می‌رسد:

- استفاده از تکنولوژی جدید ساخت و ساز و مصالح مقاوم، جهت بهسازی مسکن روستایی
- افزایش اشتغال با بهره‌گیری از نیروی کار بومی در صنایع تبدیلی کشاورزی
- کاهش محدودیت مالی حمل و نقل عمومی جهت توسعه آن و کاهش استفاده از اتومبیل شخصی جهت حفظ محیط‌زیست روستاهای شهرستان
- با استفاده از فناوری‌های نوین که در روستا گسترش پیدا نموده است، زمینه‌ای فراهم نمود که روستائیان به روستا احساس تعلق داشته باشند و با ایجاد زیرساخت‌ها روستا را برای زندگی آنها مناسب نمود.
- راه‌های دسترسی به روستا جهت بازگشت بخشی از جمعیت، زیرا روستائیان اظهار داشتند به علت نامناسب بودن راه‌ها در زمستان بسیاری از خانواده منازل خود را ترک می‌کنند و به شهرها مهاجرت می‌کنند.

References

- Afarakhta, H., Jalalian, H., Anuri, A., Manochehri, A. (2016). "Analysis of the role of social capital in the viability of integrated villages in the city of Miandoab". *Rural Development Strategies*, 3 (4): 415-441, (in Farsi).
- Anabestani, A. A., Moini, A. (1400). "the effect of spatial identity on the livability of peri-urban rural settlements in the metropolis of Mashhad". *Space Geographic Survey*, 11 (39): 69-90, (in Farsi).
- Argent, N., Tonts, M., Jones, R., Holmes, J. (2009) "Rural Amenity and Rural Change in Temperate Australia: Implications for Development and Sustainability". *Journal for Geography*, 4 (2): 15-28.
- Asadpour, Z. (2015). Investigating the effects of tourism development on the quality of life in rural areas (case study: Creek village, Dana city). master's thesis, supervisor: Bahram Imani, Mohaghegh Ardabili Universit, (in Farsi).
- Badland, H., Whitzman, L. A., Butterworth, H. (2014). "Urban Liveability: Emering Lesson from Australian For Exploring the Potential for Indicators to Measure the Social Determinants of Health". *Social Science and Medicine*, 111: 64-73.
- Faiz, A., Faiz, A., Wang, W., Bennet, Ch. (2012). "Sustainable Rural Rods for Livelihood, And Livability". *Journal Procedie-Social and Behavioral Sciences*, 53: 1-8.
- General Population and Housing Census of Kerman Province, (2015). Iran Statistics Center, Iran.
- Ghaffarian Behrman, M., Prizadi, T., Shamai, A., Khatibizadeh, M. R., Shaheswar, A. (2016). "Spatial analysis of livability of urban neighborhoods (Study case: District 18 of Tehran)". *Environmental Research*, 7 (14): 45-58, (in Farsi).
- Ghanbari, A., Roknuddin Eftekhari, A. R. (2013). "an article investigating the effects of improving and renovating rural housing in making rural settlements livable, a case study: North Deh Pir village of Khorram Abad city". the first national conference on sustainable development in the sciences of geography and planning, architecture and urban planning, 1-11, (in Farsi).
- Gough, M. (2015). "Reconciling Livability and Sustainability: Conceptual and Practical Implications for Planning". *Journal of Planning Education and Research*, 35 (2): 145-160.
- Hankins, Katherine B. (2009). "The Disappearance of The State From "Livable" Urban Spaces". *Antipode*, 41 (5): 845-866.
- Heydari, M.T., Shamai, A., Sasanpour, F., Soleimani, M., Ahdanjad Roshni, M. (2016). "analysis of factors affecting the livability of dilapidated urban tissues, case study: dilapidated tissue of the central part of Zanzan city". *Geographical Space*, 17 (57): 1-25, (in Farsi).
- Idrus, Sh., Hadi, A. S., Harman Shah, A. H., Mohamed, A. F. (2008). "Spatial Urban Metabolism for Livable City". *Blueprints for Sustainable Infrastructure Conference*, 1-13.
- Isalo, A. A., Bayat, M., Bahrami, A. A. (2013). "concepts of livability, a new approach to improve the quality of life in rural communities, case study: Qom city". *Kohk district, housing and rural environment*, 146: 107-120, (in Farsi).
- Jumapour, M., Tahmasabi Tehrani, Sh. (2012). "explaining the livability and quality of life in peri-urban villages, case study: Central part of Shahryar city". *physical-spatial planning*, 1 (3): 49-60, (in Farsi).
- Karagozlu, H., Shoghi, M. (2017). "evaluation of livability levels in rural areas, case study: Kaki district of Dashti". *Geography and Human Relations*, 1 (3): 354-368, (in Farsi).

- Khorasani, M. A., Rezvani, M. R. (2012). “measuring and evaluating livability components in rural settlements around the city, case study: Varamin city”. rural development, 5 (1): 89-110, (in Farsi).
- Khorasani, M. A., Rezvani, M., Matiei Langroudi, S. H., Rafiyan, M. (2012). “measuring and evaluating the livability of peri-urban villages, case study: Varamin city”. Rural Researches, 3 (12): 85-110, (in Farsi).
- Khorasani, M.A., Akbarian Ronizi, S. R. (2019). “assessment of livability in rural areas of Pirashhari, case study: central part of Shiraz city”. Regional Planning, 10 (40): 133-146, (in Farsi).
- Larice, M. Z. (2005). “Great Neighborhoods: The Livability and Morphology High Density Neighborhoods in Urban North America”. PhD thesis in University of California, Berkeley.
- Lau Leby J. Hashim, A. H. (2010). “Liveability Dimensions and Attributes: Their Relative Importan The Eyes of Neighbourhood Resid Dents”. Journal of Construchion In Developing Countries, 15 (1): 67-91.
- Litman, T. A. (2004). “Economic Value of Walkability, World Transport Policy & Practice”. 10 (1): 5-14.
- Lotfi, S., Koohsari, M. J. (2009). “Measuring Objective Accessibility to Neighborhood Facilities in The City, A Case Study: Zone6 In Tehran”. 126: 133-140.
- Mohammadi Ostadkalaye, A., Khorasani, M. A., Pehlvanzadeh, H. (2016). “analysis and measurement of the effects of resettlement on the livability of rural communities, case study: flooded villages in the east of Golestan province”. Village Housing and Environment, 160: 59-70, (in Farsi).
- Rashidi Ebrahim Hissari, A., Movahed, A., Tolai, S., Mousavi, M. (2015). “spatial analysis of Tabriz metropolitan area with livability approach”. Ahar Geographical Space, 16 (54): 155-176, (in Farsi).
- Sadeghlou, T., Sejasi Khedari, H. (2013). investigating the relationship between the livability of rural settlements and resilience against natural hazards in the rural areas of Merah Tepe and Palisan villages”. Crisis Management, 6: 37-44, (in Farsi).
- Sejasi Kedari; H., Rumiani, A., Sanei, S. (2016). “investigating the effects of the implementation of rural leadership projects on the livability of local communities, case study: Gilvan and Chorzak villages in Zanjan province”. Spatial Planning, 6 (2): 75-96, (in Farsi).
- Sheikhul-Islami, A., Kni, S., Hatamiani, V. (2016). “Analysis of the livability of villages around the city, case study: Drood city”. International Congress on Construction, Architecture and Contemporary World Urbanism, 1-10, (in Farsi).
- Southworth, M. (2011). “Measuring the Livable City”. Built Environment, 29 (4): 343-354.
- Upadhyay, P. (2016). “Envisaged for Sustainable Rural Development: Viability and Challenges of Rural Tourism in Nepal”. Repositioning, 1(1): 37-52.
- Usdot (United States Department of Transportation). (2009). Partnership Sets Forth Six Livability Principles’ to Coordinate Policy, Press Release. Us Department of Transportation, Office of Public Affairs, Dot 80-0916 June 2009. www.Dot.Gov/Affairs/2009/Dot8009.Htm.
- Wang, Y., Zhu, Y., Yu, M. (2019). “Evaluation and Determinants of Satisfaction with Rural Livability in China’s Less-Developed Eastern Areas: A Case Study of Xianju County in Zhejiang Province”. Ecological Indicators, 104: 711- 722.
- Wheeler, M. (2001). Planning Sustainable and Livability Cities, Stephen 20. www. Cam Sys. Com|Kh Experts-Livability. Htms.

- Yang, S. (2011). "A Livable City Study in China: Using Structural Equation Models". Thesis Submitted in Statistics, Department of Statistics Uppsala University.
- Zanganeh, M., Khavari, A., Bani Asad, T. (2017). "measuring and evaluating the livability of urban settlements in border areas, case study: Torbat Jam". Shahr Paydar, 1 (2): 31-46, (in Farsi).

